

Numizmatická zbierka

Numizmatická zbierka múzea obsahuje mince rôznej proveniencie. Najstaršie pochádzajú z obdobia Rímskej ríše. Podstatnú časť zbierky tvoria mince pochádzajúce z 20. storočia. Bohatá numizmatická zbierka múzea obsahuje mince rôznej proveniencie. V roku 1966, odkedy sú mince v múzeu systematicky evidované, bolo súčasťou numizmatickej zbierky 2016 kusov mincí.

Väčšinu z nich získalo múzeum už pred rokom 1966. K čiastočnému odbornému spracovaniu numizmatickej zbierky sa pristúpilo až v roku 1973, keď múzeu vypomohol externý pracovník – odborník na numizmatiku. Väčšinu mincí získalo múzeum kúpou. V rokoch 1976-79 bolo od Štefana Záborského z Nitry odkúpených viac ako 1500 mincí, ktorých väčšina pochádza z 20. storočia – mince medzivojnovnej ČSR, Slovenského štátu, povojnovnej ČSR, mince maďarské, nemecké, poľské, rumunské, bulharské, ruské, francúzske, anglické a mince ďalších, nielen európskych štátov. Okrem týchto, kúpilo od neho aj mince staršieho pôvodu - mince Ferdinanda I., Rudolfa II., Leopolda I., Jozefa I. a Karola VI. Súčasťou numizmatickej zbierky sa stali aj mince z hromadného nálezu v Mužli v roku 1974. Medzi 48 nájdenými mincami zo 17. – 18. storočia sa nachádzajú strieborné 15-grajciare Leopolda I. z rokov 1662 – 1696, strieborný poltoliar Jozefa I. z roku 1710 a Karola VI. z roku 1715. Ďalší hromadný nález mincí bol objavený v roku 1998 pri výstavbe polyfunkčného domu na Komárňanskej ul. v Nových Zámkoch. Nález tvorí 990 strieborných mincí Františka Jozefa I. z obdobia korunovej meny z rokov 1893 – 1916.

Rímske mince

Najstaršie mince v numizmatickej zbierke pochádzajú z obdobia Rímskej ríše. Prevažujú mince bronzovej razby (10 kusov). Zbierka obsahuje len jednu striebornú mincu z obdobia vlády Filipa I. (3. stor. n. l.) – tzv. antonianius, ktorý bol zavedený v roku 214 n. l. Najstaršou spomedzi mincí je bronzový sestercius cisára Vespasiana (1. stor. n. l.). Zbierka obsahuje bronzový as cisára Licinia (zač. 4. stor. n. l.), dva as-y Konštantína I. Veľkého (4. stor. n. l.) a as Konštantína II. (4. stor. n. l.). Súčasťou numizmatickej zbierky je i malý bronz Saloniny (okolo 260 n. l.), cisára Konštantína (4. stor. n. l.), cisára Valensa (4. stor. n. l.) a malý bronz bližšie neurčený zo 4. storočia n. l.. Rímske mince, ktoré od čias panovania cisára Augusta razili všetci cisári, na líci verne zobrazujú portrét panovníka, a na rube sú vyobrazené najčastejšie výjavy - historické motívy z doby, v ktorej boli razené.

Uhorské mince

Na území dnešného Slovenska bolo v obehu viacero druhov mincí. Okrem uhorských sa v období stredoveku používali aj poľské mince. V 14. storočí sa začali vo veľkom množstve rozširovať české groše, ktoré patrili medzi najkvalitnejšie mince strednej Európy. V zbierke múzea sa medzi českými mincami nachádza pražský groš Václava II., minca Ľudovíta I. a Vladislava II.. Okrem už spomínaných sa v Uhorsku používali aj mince ďalších, najmä s Uhorskom susediacich krajín. V zbierke múzea sa nachádzajú aj tri strieborné viedenské fenigy Albrechta I. Habsburského (rakúske knieža, nemecký kráľ 1298-1308). Tieto majú razbu len na lícnej strane. Prvá zobrazuje poprsie korunovaného anjela so štítom a brvnom, druhá jednorožca s hlavou obrátenou dozadu a tretia labuť obrátenú vpravo.

Najstaršie uhorské mince, ktoré sa nachádzajú v zbierke múzea, pochádzajú z prvej polovice 16. storočia. Sú to strieborné denáre vydané za vlády Ľudovíta II.. Dva denáre sú z roku 1516, dva z roku 1517 a jeden z roku 1526. Na líci denárov je zobrazený delený uhorský znak v štíte s poľskou orlicou, na rube je Madona držiaca dieťa na pravej ruke. Po stranách je mincová značka K-B (Kremnica) a kolopis Patrona Ungarie. Z obdobia vlády nasledujúcich panovníkov sa nachádza v zbierke múzea 76 strieborných denárov (29 denárov Ferdinanda I. z rokov 1531 - 1662, 12 denárov Maximiliána II. z rokov 1566 – 1578 a 35 denárov Rudolfa II. z rokov 1579 – 1593). Na lícnej strane strieborných denárov je v kruhu delený (na minci Rudolfa II. – štvrtý) uhorský znak s rakúskym srdcovým štítom. V kolopise je meno panovníka. Rub mince je zhodný s denárom Ľudovíta II.. Numizmatická zbierka obsahuje aj mince z druhej polovice 17. a začiatku 18. storočia. Najpočetnejšie zastúpené sú strieborné grajciare Leopolda I., ktoré zobrazujú na lícnej strane v kruhu poprsie panovníka s vencom, v kartuši hodnotu 15 (alebo 3) a v kolopise meno panovníka. Na rube v kruhu je korunovaný orol s reťazou rádu zlatého runa, po jeho stranách je mincová značka a kolopis. Spomedzi mincí Leopolda I. sa v zbierke múzea nachádza aj strieborný polturák (z rokov 1696, 1698) a duarius (z rokov 1697 a 1701). Na líci polturáka je zobrazené poprsie panovníka a kolopis s jeho menom. Na rube je v hornej polovici Madona s dieťaťom, po jej stranách značka mincovne P-H a v dolnej polovici nápis Poltura. V strede lícnej strany mince duarius je uhorský erb, po jeho stranách mincová značka a v kolopise meno panovníka. Na rube v hornej polovici je Madona s dieťaťom a v dolnej časti nápis Duarius. Z obdobia panovania nasledujúceho panovníka Jozefa I. obsahuje numizmatická zbierka len niekoľko mincí. Sú to polturáky z rokov 1705 a 1707 a strieborný poltoliar z roku 1710. Na lícnej strane poltoliera je poprsie panovníka, v kolopise meno panovníka, vľavo je malý uhorský znak a vpravo Madona s dieťaťom. Na rube je dvojhlavý orol s mečom a žezlom v pazúroch. Okrem panovníka, v období stavovských povstaní, vydával mince aj František Rákoczi II. Boli to medené mince – tzv. libertáše, ktoré si nezískali medzi obyvateľstvom veľkú obľubu. Pre ne je typický text Pro Libertate. V numizmatickej zbierke múzea sa ich nachádza len niekoľko. Vo väčšom počte sú však zastúpené medené polturáky Františka Rákocziho II. Z obdobia vlády Karola VI. obsahuje zbierka strieborný poltoliar. Spomedzi mincí panovníčky Márie Terézie sa v zbierke múzea nachádza strieborný denár a medené poltúry. Na lícnej strane denára je v strede uhorský erb a kolopis s menom panovníčky. Na rube je Madona s dieťaťom a kolopis s letopočtom. Medený polturák zobrazuje na líci poprsie panovníčky a kolopis. Na rube je Madona s dieťaťom na ľavej ruke a v dolnej časti je nápis Poltura. Obdobie vlády Jozefa II. je v zbierke zastúpené grajciarmi rôznej hodnoty. Na lícnej strane mince je hlava panovníka s kolopisom a na rube mince v strede vo venci je nápis Ein Kreuzer a dole letopočet a mincová značka. Okrem strieborných grajciarov sú súčasťou zbierky múzea aj medené grajciare

Františka I., ktoré majú na lícnej strane zobrazenú hlavu panovníka a kolopis. Na rube je dvojhlavý orol s číslicou – hodnotou mince. V zbierke sa taktiež nachádzajú strieborné grajciare, ktoré vydávali nasledujúci panovníci Ferdinand V. a František Jozef I.. Z obdobia druhej polovice vlády Františka Jozefa I. zbierka obsahuje aj koruny používané v rakúskej aj uhorskej časti krajiny. Korunová mena bola v Rakúsko – Uhorsku zavedená v roku 1892. Zbierka obsahuje koruny a haliere z rokov 1893 – 1916.

Turecké mince

Múzeum vlastní významnú zbierku tureckých strieborných mincí – tzv. akče, ktoré pochádzajú zo 17. storočia. Zbierku celkovo tvorí 21 kusov mincí. Najstaršie datované sú dve mince sultána Murada IV. (1623-1640) razené v Belehrade. Na lícnej strane mince sa nachádza turecký nápis s menom sultána. Na rube je turecký text s letopočtom a miestom razby. Z obdobia panovania nasledujúceho sultána Ibrahíma I. (1640 – 1648) sa do numizmatickej zbierky dostalo 7 akčí. Na líci je text z koránu, na rube je nápis s menom sultána, letopočet a mincovňa. Zbierka obsahuje aj tri akče Mohameda IV. (1648-1688), na ktorých líci je nápis v troch riadkoch a na rube nápis so sultánovým menom a mincovňa. Ďalšie dve akče boli vydané za sultána Achmeda koncom 17. storočia. Čitateľný nápis je len na jednej z nich. Na líci sa nachádza turecký nápis v troch riadkoch a rok vydania, na rube je meno sultána a mincovne. Ostatné akče (6 kusov) nie je možné presne identifikovať, pretože nápisy na nich sú nečitateľné. Okrem akčí obsahuje numizmatická zbierka aj niekoľko tureckých mincí z 19. a začiatku 20. storočia (piaster, para).

Mince z obdobia ČSR, Slovenského štátu a protektorátu

V numizmatickej zbierke sa nachádzajú mince z obdobia medzivojnovvej ČSR rôznej hodnoty – dvoj-, päť-, desať-, dvadsať-, dvadsaťpäť-, päťdesiathaliernik, jedno-, päť, desať a dvadsaťkorunák. Ďalej mince z obdobia Slovenského štátu - päť-, desať-, dvadsať-, päťdesiathaliernik, jedno-, päť-, desať-, dvadsať- a päťdesiatkorunák. Z obdobia po roku 1945 obsahuje zbierka mince rôznej hodnoty - dvadsať-, päťdesiathaliernik a jedno-, dvojkorunák.

Cudzie mince

Numizmatická zbierka je bohatá na mince cudzej proveniencie. Väčšina týchto mincí pochádza z 20. storočia. Početne sú zastúpené mince maďarské, nemecké, ruské, talianske, francúzske a poľské. V zbierke sa nachádzajú aj mince rakúske, anglické, portugalské, belgické, chorvátske, srbské, rumunské, bulharské, švajčiarske, ale aj mince Spojených štátov amerických a mince z východnej a juhovýchodnej ázie.

Papierové platidlá

Múzeum vlastní i zbierku papierových platidiel, spolu 444 kusov, z ktorých väčšinu získalo kúpou od Michala Kováča z Nových Zámkov v roku 1963. Zbierka obsahuje papierové platidlá z obdobia Rakúsko-Uhorska v hodnote 1000, 200, 100, 50, 20, 10, 2 a 1 Kronen (Korona). Z obdobia medzivojnovnej ČSR sú tu bankovky v hodnote 5000, 1000, 500, 100, 50, 20, 10, 5 a 1 Kč. V zbierke sú i bankovky, ktoré boli zavedené vládnym nariadením Slovenskej republiky v roku 1939 v hodnote 5000 korún slovenských (nepoužité, pretože sa nedostali do obehu), 1000, 500, 100, 50, 20, 10 a 5 korún slovenských. Súčasťou zbierky sú i bankovky protektorátu v hodnote 5000, 1000, 500, 100, 50, 20, 10, 5 a 1 korún českých. Taktiež sa tu nachádzajú československé papierové peniaze v hodnotách 5000, 1000, 500, 100, 50, 20, 10 a 5 Kčs, vydávané od roku 1944. Okrem uvedených zbierka obsahuje aj papierové platidlá – koruny, ktoré boli používané na území Maďarského kráľovstva, nemecké marky, rumunské lei a bani, talianske líry, juhoslovenské dináre, poľské zloté a ruské ruble, červonce a kopejky.

Literatúra:

Hlinka, J.- Kazimír, Š. – Kolníková, E. 1976: Peniaze v našich dejinách. Obzor, Bratislava.

Vybrané predmety



Denár Ferdinanda I., 1543



15 grajciar Leopolda I., 1663



10 Poltura, 1706





707

e, 1765



15 grajciar Františka I., 1867